

Spelenderwijs een betere klas

TEKST: PETER VAN KLINKEN
BEELD: ISTOCK

Het is met name voor beginnende mentoren een moeilijke vraag: hoe geef je een zinvolle invulling aan je mentoruur? Focus vooral op het groepsproces, zeggen kenners. En dus vinden energizers (groepsactiviteiten) en teambuildingactiviteiten steeds vaker hun weg naar het klaslokaal. Onderwijscoach Ivo Mijland: 'Het is een gemiste kans als je als mentor geen oog hebt voor het groepsproces.'

Repetitiecijfers die niet op tijd zijn, lessen die uitvallen, het nieuwe rooster dat problematisch is: welke klas je ook hebt als mentor, er zijn altijd praktische zaken waar je tegenaan loopt. Voor je het weet ben je er een uur aan kwijt. Maar het is ook een valkuil: want met een mentoruur kun je zo veel meer dan praktische problemen het hoofd bieden. Daar kwam Ivo Mijland ook achter, in de tijd dat hij nog docent Nederlands was. 'Ik vond het mentoraat ontzettend leuk.

Ik pakte het vaak een beetje spelenderwijs aan en merkte dat het toepassen van simpele dingen, zoals een energizer (groepsactiviteit) een verrassend positief effect had op de klas.' Tegenwoordig is Mijland onderwijstrainer/-coach en is hij één van de weinigen in Nederland die specifieke trainingen verzorgt voor mentoren in het voortgezet onderwijs. Mijland schreef het *Handboek voor elke mentor*, gevolgd door *Energie voor elke mentor* en het *Handboek Positieve Groeps-*

vorming (samen met Maya Bakker). De boeken vinden gretig aftrek. Centraal in de visie van Mijland: de mentor moet vooral begeleider zijn van het groepsproces. Zijn boeken staan vol speltips, energizers en toegepaste psychologie. 'Het lijkt erop dat het onderwijs op dergelijke boeken heeft gewacht', verklaart Mijland de populariteit van zijn boeken. 'We hebben al die kennis over het groepsproces en gedrag in een groep natuurlijk niet zelf verzonnen: dat is al in de jaren zestig gebleken uit wetenschappelijk onderzoek, alleen nu pas vindt het zijn weg in het onderwijs. En ik zie dat het bij mentoren succes oplevert.'

Het groepsproces

Volgens Mijland is het een gemiste kans als je als mentor geen oog hebt voor het groepsproces. 'Vooral in de eerste weken is het belangrijk om invloed uit te oefenen op het groepsproces. Groepsvorming vindt sowieso plaats, maar je kunt beïnvloeden in hoeverre het een positieve groep wordt. Het is een onderbelicht onderdeel, maar als je oog hebt voor de fases die een groep doorloopt, leidt dat uiteindelijk tot betere prestaties.' Dat dat tot een andere manier van werken leidt, bewijst het verhaal van Mieke Geurts, docent lichamelijke oefening aan het Heerbeek College in Best. Ze is al vele jaren actief in het mentoraat en volgde vorig jaar een training bij Mijland. 'Vroeger was ik vooral een redder, ik wilde alles en iedereen helpen. Maar uiteindelijk help je een kind daar niet mee. Het helpt wel om een luisterend oor te bieden, maar je hoeft het niet allemaal voor ze op te lossen. Ze kunnen zelf zo veel, je moet ze alleen dat vertrouwen

geven. Ik ben nu meer bezig met een goed groepsproces. Problemen behandel ik nu vaak in een individueel gesprek.'

Angstaanjagend idee

Een leuke en zinvolle mentorles voorbereiden is lang niet altijd gemakkelijk. In de onderbouw staan er meestal één of zelfs twee mentoruren per klas ingeroosterd. Vooral voor beginnende mentoren is dat een angstaanjagend idee: hoe ga je die tijd ooit invullen?

Mijland waakt ervoor mentorlessen van tevoren helemaal vast te leggen. 'Mijn handboek is een methode, maar ik vind dat je een mentor daar eigenlijk tekort mee doet. Want je hebt altijd de klas nog. Een mentor moet materiaal uitzoeken dat past bij de fase waarin een klas zich bevindt, en je weet niet van tevoren in welk tempo het groepsproces verloopt. Ik probeer voor iedere fase materiaal aan te reiken. Daar moet de mentor vervolgens zijn eigen weg mee vinden. Als je als school kiest voor een methode waarbij je het mentoraat voor veertig weken dichttimmert, dan is het gedoemd te mislukken.'

Het materiaal voor een mentorles is volgens Mijland bijna oneindig. 'In latere fases kun je zo veel doen. Pak de krant, neem er een bericht uit en bespreek het. Ik ontmoet regelmatig mentoren die aan het begin van een training verzuchten dat ze alleen maar bezig zijn met regeltjes uitleggen en papieren uitdelen in hun mentoruur en niet weten wat ze met de rest van hun uur moeten. Aan het eind van een training zeggen ze: ik heb helaas maar één uur tot mijn beschikking.'

Beter presteren door normeren

Op basis van kennis uit de psychologie onderscheiden onderwijskundigen doorgaans vijf fases in het groepsproces. Deze zijn door Ivo Mijland herdrukt voor het onderwijs. In fase 1 (forming, oriënteren) kijken leerlingen de kat uit de boom. In de tweede fase (norming of normeren) stellen leerlingen het gevormde beeld eventueel bij en verkennen ze de omgangsvormen. In fase 3 (storming, presenteren) gaan leerlingen de onderlinge verhoudingen onderzoeken. Pas in fase 4 komt presteren (performing) aan bod, waarbij het resultaat van de eerdere fases meetelt. Waarna de groep zich in fase 5 (afscheid, termination) voorbereidt op het uit elkaar gaan. In een slecht geleid groepsproces kunnen fases worden overgeslagen of versneld, wat kan leiden tot een verstoord proces en uiteindelijk mindere prestaties. Door goede begeleiding van de mentor kunnen volgens dit model de prestaties van een klas worden beïnvloed. Met name de fase van normeren is daarin belangrijk.

Pesten

Niet alleen Mijland focust op groepsprocessen en teambuilding, ook in de lesmethode *Leefstijl*, een lesmethode die op veel scholen wordt gebruikt in de mentorlessen, is hier veel aandacht voor. Uit een rondgang langs scholen blijkt dat groepsvorming een speerpunt is in de aanpak van pesten. 'In het begin van de brugklas staan mentorlessen in het teken van kennismaken', zegt Patrick Verwei, coördinator onderbouw op het Schoonhovens College. Zijn school gebruikt *Leefstijl*, een methode die zich

'Leerlingen moeten zich veilig voelen. Mentaal (ze moeten een plekje hebben) en fysiek: ze moeten niet gepest worden of zelf pesten. Onder voortgang schaar ik goed kunnen leren, cognitieve vaardigheden bezitten.' Ook Fris maakt gebruik van *Leefstijl*, maar benadrukt de methode 'niet slaafs te volgen'. 'Je doet het vooral zelf, de lessen uit de methode zijn ter ondersteuning.'

Leidraad

In de praktijk blijken scholen hun mentoren redelijk wat bewegingsvrijheid te ge-

'Als je als school kiest voor een methode waarbij je het mentoraat voor veertig weken dichttimmert, dan is het gedoemd te mislukken'

vooral richt op het aanleren van sociaal-emotionele vaardigheden. 'Maar al snel komen zaken als omgaan met tegenslag en pesten aan bod. Het kan zijn dat leerlingen zes jaar bij elkaar in de klas zitten, maar de basis wordt in de eerste twee jaar gelegd.'

Herbert Fris mentor op het Altena College in Sleeuwijk heeft ruime ervaring met wat hij noemt 'klassenmanagement'. Hij werkte achttien jaar in het basisonderwijs en is nu al twaalf jaar actief in het voortgezet onderwijs als docent Nederlands en brugklasmentor. Zijn motto: veiligheid en voortgang. Fris:

ven voor de invulling van mentorlessen. Vaak wordt er een lijst met thema's opgesteld die in de loop van het jaar moeten worden behandeld. 'Wij hebben wel een leidraad', zegt Verwei, 'met thema's als alcohol en roken, met gebruikmaking van *Leefstijl*. Daarnaast besteden we in het mentoruur aandacht aan het project Gezonde School, dat voorlichting geeft over genotsmiddelen. Maar een mentor kan altijd afwijken, als daar aanleiding toe is. Het is aan de mentor om te kijken wat er in de groep leeft.'

Dat beaamt Fris. Een goede mentorles is volgens hem actueel en persoonlijk. 'Ik heb het niet in het algemeen over gevoelens, maar over hún gevoelens. En ik kijk wat er in de klas speelt. In mijn mentorklas waren er onlangs vervelende sms'jes rondgestuurd. Dat pak ik gelijk aan.' Maar in een goed jaar, met weinig problemen in de klas, mag hij graag een stapje verder gaan in zijn mentorlessen. 'Ik haal er regelmatig films en jeugdboeken bij, waarbij leerlingen bijvoorbeeld analyseren hoe de hoofdpersonen met elkaar omgaan. Vorig jaar had ik een makkelijke klas. Toen heb ik een paar lessen gemaakt rond filosofische vraagstukken. Dat was ontzettend leuk.' ■